

УДК 336.71

Салій Н. Ю.,

аспірант Полтавського університету споживчої кооперації України

СУТНІСТЬ БАНКІВСЬКОГО ФІНАНСУВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

У статті проаналізовано сутність банківського фінансування зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання. Уточнено поняття "кредитування" та "фінансування". Визначені характеристики основних видів фінансування зовнішньоекономічної діяльності клієнтів банків.

Ключові слова: кредит, фінансування, документарні інструменти, постімпортне, постекспортне, передекспортне фінансування.

The essence of bank financing of economic agents' foreign economic activity is analyzed in the article. Determination of concept to the "credit" and "financing" is given. The descriptions of basic types of economic agents' foreign economic activity financing are found out.

Key words: credit, financing, documentary instruments, post import, post export, before export financing.

Постановка проблеми. Вступ України до СОТ та подальша інтеграція в європейський економічний простір сприяє підвищенню інтенсивності розвитку зовнішньоекономічних зв'язків і призводить до збільшення кількості та обсягу експортних та імпортних торговельних операцій, а отже, зумовлює необхідність банківського фінансування зовнішньоекономічної діяльності клієнтів.

Зовнішньоекономічна діяльність суб'єктів господарювання є однією з основних форм економічних відносин України з іноземними державами та посідає особливе місце в економічній політиці всіх економічно розвинутих країн. В умовах ринкової економіки існує можливість залучення коштів для фінансування зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання із зовнішніх джерел. Кредитування зовнішньоекономічної діяльності – це рух позичкового капіталу у сфері міжнародних

економічних відносин, пов'язаний з наданням валютних і товарних ресурсів на умовах повернення, терміновості та сплати відсотків [1].

Для багатьох суб'єктів господарювання здійснювати діяльність на міжнародних ринках досить складно. Учасники зовнішньоекономічної діяльності стикаються з такими проблемами, як відмінності у звичаях ділового документообігу, законодавчих актах та мовах спілкування, а також валютний ризик, що пов'язаний із нестабільністю валютних курсів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Значний внесок у дослідження проблем банківського фінансування зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання стосовно окремих його аспектів, загальних принципів та форм зробили такі вчені, як І. В. Бак, М. І. Дідівський, С. К. Казанцев, М. А. Калиніна, А. М. Кандиба, Л. М. Красавіна, І. Я. Носкова, Л. Є. Островський, О. О. Паршина, Л. В. Руденко та ін. Разом з тим, аналіз опублікованих робіт свідчить про те, що, незважаючи на значну увагу до цих питань, ще недостатньо висвітлена різниця між поняттями банківського кредитування та фінансування зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання, не повністю систематизовані наявні форми останнього.

Мета і завдання дослідження. Мета дослідження полягає у з'ясуванні сутності категорії фінансування зовнішньоекономічної діяльності клієнтів банків, його відмінності від звичайного кредитування та визначення наявних в українських банках та перспективних форм фінансування.

Банківською системою здійснюється кредитне та фінансове обслуговування суб'єктів господарювання. Банки відіграють значну роль в організації і проведенні розрахунків між суб'єктами господарювання, їхня роль у цій сфері значно зростає з переходом економіки України на засади ринкового господарства.

Для забезпечення ефективної зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання банківські установи здійснюють фінансування експортно-імпортних операцій, що дозволяє оптимізувати фінансові потоки та мінімізувати фінансові та комерційні ризики. Фінансування зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання стало невід'ємною складовою набору послуг, що пропонуються клієнтам комерційними банками.

Вказана обставина спонукає до пошуку визначення категорії фінансування, яке б найточніше відображало його економічну природу в контексті уніфікації (універсальності) і по-

вноти (всебічності) розкриття сутності та відображала його відмінність від кредитування.

В економічній літературі є кілька визначень та трактувань змісту терміну кредитування. Так, у **фінансово-кредитному словнику зазначено, що кредит – це позичковий капітал банку в грошовій формі, що передається у тимчасове користування на умовах забезпеченості, повернення, строковості, платності та цільового характеру використання** [2]. Банківська енциклопедія визначає кредит як економічні відносини, що виникають між кредитором і позичальником з приводу одержання останнім позички в грошовій або товарній формі на умовах повернення в певний термін і, як правило, зі сплатою відсотків [3]. Професор М. І. Савлук вважає, що "кредит – економічні відносини між юридичними та фізичними особами і державою з приводу перерозподілу вартості на засадах повернення і, як правило, з виплатою відсотків" [4].

Більшість визначень цього поняття зводяться до того, що кредит є суто технічною категорією, тобто надання грошових коштів у борг на засадах повернення і сплати. На нашу думку, таке розуміння кредиту в умовах ринкових відносин є дещо звуженим. По-перше, кредит – це економічна категорія, якою передбачається не лише перерозподіл, а й акумулювання тимчасово вільних коштів держави, суб'єктів господарювання та фізичних осіб. По-друге, кредиту притаманні принципи не лише сплати і повернення, а й цільового використання заповнених коштів, реального забезпечення кредиту. По-третє, у кредитні відносини вступають не лише комерційні банки і підприємства, а й держава та населення.

Отже, кредит – це, насамперед, економічна категорія, якою передбачається акумулювання тимчасово вільних коштів бюджету, централізованих державних позабюджетних фондів, суб'єктів господарювання і населення, які потім надаються позичальникам (державі, юридичним і фізичним особам) на засадах повернення, строковості, сплати, цільового використання та реального забезпечення.

Поняття "фінансування" має походження від англійського слова "funding", яке перекладається як забезпечення або виділення грошових коштів, фінансів на будь-що. Розкриваючи економічний зміст цього визначення, можна зробити висновок, що фінансування – це ризикові активні операції банків, які пов'язані з документарними інструментами: видача непокритих зобов'язань (акредитиви та гарантії), підтвердження документарних інструментів без покриття, кредитування чи надан-

ня зобов'язань під забезпечення майнових прав на виручку за документарними інструментами тощо.

Цільовою групою для надання послуг з фінансування експортно-імпортних операцій є великі та середні підприємства, які займаються зовнішньоторговельною діяльністю. Схеми фінансування зовнішньоекономічної діяльності використовують в основному суб'єкти господарювання таких галузей, як машинобудування, металургія, сільське господарство та ін.. Широко застосовується цей інструментарій також при імпортуванні в Україну комплектуючих до автомобілів, продуктів нафтохімії, фармацевтичної продукції, тобто товарів зі швидким оборотом, а також при імпортуванні обладнання. Таке фінансування українськими банками здійснюється шляхом залучення кредитних ресурсів з міжнародних ринків та використання ресурсів їхніх партнерів – іноземних банків. Проблемним сегментом для фінансування зовнішньоекономічної діяльності є малі підприємства, які не завжди спроможні профінансувати свої зовнішньоторговельні контракти і тому потребують залучення грошових коштів. Щоб налагодити механізм фінансування малих підприємств потрібно вдосконалити законодавство у сфері кредитних відносин та валютного регулювання. Ще більшою проблемою є недостатня обізнаність учасників зовнішньоекономічної діяльності в області банківських продуктів і послуг.

Асортимент послуг, які пропонують українські банки в межах фінансування зовнішньоекономічної діяльності, достатньо широкий, про що свідчить інформація, наведена у таблиці 1.

Проте постімпортне, передекспортне та постекспортне фінансування доступне далеко не всім позичальникам, оскільки передбачає наявність заставного майна, вартість якого у два рази має перевищувати обсяг фінансування. Також таке фінансування може стати надто дорогим для позичальника, якщо сума угоди невелика. Тривалість оформлення угод про фінансування залежить від характеру відносин між вітчизняним банком та клієнтом. Як приклад, для постійних, фінансово стійких клієнтів, які мають позитивну кредитну історію, акредитив може бути відкритий протягом одного дня, решті клієнтів доведеться чекати кілька тижнів, або взагалі їм буде відмовлено у фінансуванні.

Повноцінному фінансуванню зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання перешкоджають загальні проблеми розвитку української банківської системи, зокрема недостатній рівень капіталізації та проблеми ліквідності банків. Розміри

капіталу банку не дають змоги обслуговувати великих клієнтів, які потребують значного фінансування своїх бізнес-проектів.

Таблиця 1.
Основні види фінансування
зовнішньоекономічної діяльності клієнтів

Фінансування імпорту	Фінансування експорту
<p>Відкриття акредитивів та гарантій без фінансового покриття (фінансування до відвантаження) – дозволяє імпортеру організувати реалізацію його контракту, не відволікаючи на цей період свої оборотні засоби та одночасно надаючи контрагенту гарантію як реалізації контракту в майбутньому, так і виконання платіжних зобов'язань</p>	<p>Підтвердження експортних акредитивів на непокритій основі можливе за проханням банку-емітента, на який банком встановлено ліміт за документарними операціями. Такий вид фінансування використовується, якщо український експортер не довіряє зобов'язанням банку-емітента, який відкрив акредитив, а той, своєю чергою, не має встановлених лімітів на українські банки, щоб перевести покриття на термін дії акредитиву</p>
<p>Постімпортне фінансування – це відстрочка оплати за документарним акредитивом, що надається іноземним банком або іноземною фінансовою установою вітчизняному імпортеру під зобов'язання українського банку надати покриття після закінчення визначеного періоду часу. Використовується в тому випадку, коли вітчизняний імпортер планує закупівлю товарів за кордоном і при цьому не має бажання або можливості здійснити попередню оплату за товар продавцю-нерезиденту. Оплата за товар буде здійснена імпортером після його поставки на територію України. У цьому випадку імпортер пропонує продавцю-нерезиденту як розрахунок безвідкличний підтверджений документарний акредитив та після отримання його згоди звертається до банку з метою отримання пост-імпортного фінансування.</p>	<p>Передекспортне фінансування використовується у тому випадку, коли вітчизняний експортер планує продаж товарів за кордон, для чого йому потрібні грошові кошти на покриття витрат виробництва, збереження та транспортування товарів, що експортуються, тощо. З цією метою він, з одного боку, домовляється з імпортером-нерезидентом про відкриття документарного акредитиву, що створює додаткові вигідні умови для іноземного партнера, а з іншого боку – з українським банком щодо отримання перед-експортного фінансування зовнішньоекономічного контракту.</p>

Фінансування відстроченого платежу – відкриття на непокритій основі акредитива, що виконується шляхом відстрочки платежу, або гарантії, що забезпечує зобов'язання імпортера своєчасно погасити товарний кредит	Пост-експортне фінансування є формою рефінансування відстрочки платежу, наданий експортером контрагенту. Якщо експортер надає товарний кредит покупцеві, але потребує грошових коштів одразу після проведення відвантаження, то йому можуть бути надані кошти у сумі, що є дуже близькою до суми експортного відвантаження.
	Інші форми фінансування експорту – з використанням кредитних ліній іноземних банків

У сучасних умовах вітчизняні банки ще не можуть запропонувати довгострокові кредити і великі гарантії експортерам, що знижує рівень їх конкурентоспроможності на міжнародних ринках.

Активізації діяльності банків у сфері фінансування зовнішньоекономічної діяльності, розширенню спектра послуг та збільшенню обсягів операцій сприятимуть стабілізація в кредитно-фінансовій сфері країни, зниження рівня кредитних ставок, зміцнення іміджу українських банків на міжнародному ринку, вдосконалення механізму фінансування, надання кредитів та гарантії.

Разом з тим, суб'єктам господарювання потрібно покращувати показники прибутковості, капіталізації, підвищувати рівень відкритості інформації про власний бізнес. Комплексне вирішення цих проблем розширить межі банківського фінансування зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання, сприятиме поживавленню інвестиційних процесів, забезпечить стабільність зростання реального сектору економіки, дозволить підвищити рівень конкурентоспроможності економіки України.

Висновки. Поняття банківського фінансування зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання в економічному сенсі суттєво відрізняється від кредитування, яке є лише одним із можливих шляхів його здійснення. Фінансування включає в себе усі форми кредитування та послуги, що мають кредитний характер. Активізації діяльності банків у сфері фінансування зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання, розширенню спектра послуг та збільшенню обсягів операцій сприятимуть стабілізація в кредитно-фінансовій сфе-

рі країни, зниження рівня кредитних ставок, зміцнення іміджу українських банків на міжнародному ринку.

Фінансування зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання є важливим елементом економічного розвитку країни, адже воно є дієвим засобом конкурентної боротьби на світовому ринку, оскільки розширює можливості експортера щодо збуту, а імпортера – щодо придбання товару.

Література

1. Управління зовнішньоекономічною діяльністю: Навч. посібник: 2-ге вид., випр. і доп. / За заг. ред. А. І. Кредісова. – К.: ВІРА-Р, 2002. – 552 с.
2. Финансово-кредитный энциклопедический словарь / Под общ. ред. д.э.н., проф. А. Г. Грязновой. – М.: Финансы и статистика, 2002. – 1168 с.
3. Банківська енциклопедія / Під ред. проф. Мороза А. М. – Київ: Ельгон, 2003. – С. 328.
4. Савлук М. Гроші та кредит: Підручник / Київський національний економічний ун-т ім. Вадима Гетьмана / Михайло Іванович Савлук (заг. ред.). – 4 вид., перероб. і доп. – К.: КНЕУ, 2006. – 744 с.